

Natuurtoets uitbreiding zandwinning Heteren

In opdracht van Dekker van de Kamp Landschapsontwikkeling b.v., Elst

November 2010

Jos Rademakers Ecologie en Ontwikkeling Maarn

BIJLAGEN (aangepast november 2010)

BIJLAGE 1a

Rapport FLORON. Floristische verspreidingsgegevens.

Beringen, R., 2007. Inrichting zandwinning 'Plas van Wijck' te Heteren; toelichting bij de floristische verspreidingsgegevens. Rapport 2007.007. Stichting FLORON, Leiden

Inrichting zandwinning 'Plas van Wijck' te Heteren toelichting bij de floristische verspreidingsgegevens

Rapport 2007.007

Stichting FLORON

Productie:

Stichting FLORON
Postbus 9514
2300 RA Leiden

telefoon: 071 - 5273533

fax: 071 - 5273511

email: floron@floron.leidenuniv.nl

homepage: www.floron.nl

Aanvrager: Jos Rademakers Ecologie en Ontwikkeling, Maarn

Opdrachtgever:

Dekker van de Kamp landschapsontwikkeling, Oosterhout

Aanvraagcode:

GA 2007-0061 Heteren

Maand en jaar van publicatie:

mei 2009

Deze publicatie kan worden geciteerd als:

Beringen, R., 2007. Inrichting zandwinning 'Plas van Wijck' te Heteren; toelichting bij de floristische verspreidingsgegevens. Rapport 2007.007. Stichting FLORON, Leiden.

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de stichting FLORON

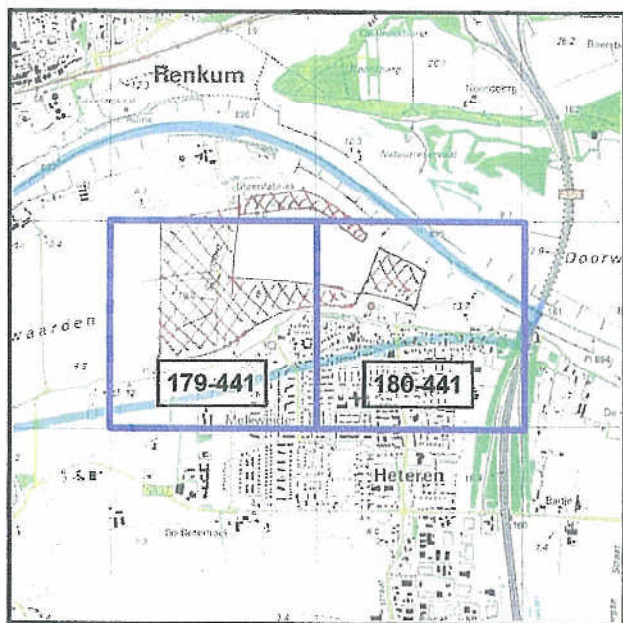
Inleiding

Naar aanleiding van een gegevensaanvraag van Jos Rademakers Ecologie en Ontwikkeling te Maarn heeft Stichting Floristisch Onderzoek Nederland (FLORON) onderzocht welke floristische gegevens er bekend zijn van 2 km-hokken in de gemeente Overbetuwe. De gegevens zijn aangevraagd in verband met de uitbreiding van de zandwinning in de "Plas van Wijck" en de natuurgerichte eindinrichting na afloop van de zandwinning. Dit rapport vormt de toelichting bij de verstrekte gegevens. Hierin wordt aandacht besteed aan:

- Volledigheid en actualiteit van de gegevens;
- Voorkomende aandachtsoorten (beschermden soorten, doelsoorten, rode-lijstsoorten);
- Risico's voor aandachtsoorten en bijzondere vegetaties bij de uitvoering van de voorgenomen activiteiten.

De basisgegevens en dit rapport worden digitaal toegezonden aan de aanvrager voor verdere analyse, in de vorm van Excel- en Wordbestanden.

Het onderzoeksgebied omvat de km-hokken 179-441 en 180-441. Het onderzoeksgebied omvat zowel buitendijks als binnendijks gelegen gebied. Behalve de uiterwaarden liggen ook delen van de bebouwde kom van Heteren binnen onderzoeksgebied. Het plangebied waar de eigenlijke ingreep plaats gaat vinden ligt geheel buitendijks (figuur 1).

Figuur 1. Het zoekgebied van de uitbreiding (het plangebied is rood gearceerd) en de twee km-hokken (179-441 en 180-441) waarvoor de gegevens zijn aangevraagd (het onderzoeksgebied).

Basisgegevens

Alle waarnemingen zijn afkomstig uit de landelijke floradatabank FlorBase. Dit is een bestand met plantensoort-waarnemingen op 1x1 kilometerhokniveau. Het bestand bestaat uit gegevens van provincies, particulieren, terreinbeherende organisaties en instituten. Alle waarnemingen zijn van ná 1975. De beheerders van de databank dragen er zorg voor dat de waarnemingen van landelijk of regionaal vrij zeldzame soorten gecontroleerd worden op juistheid of waarschijnlijkheid van voorkomen. De controle betreft ruim 700, merendeels zeldzamere, soorten van de bijna 1.500 die op de Standaardlijst van de Nederlandse Flora zijn vermeld (Van der Meijden et al., 1991; 1996). FLORON beschikt niet over detailgegevens (b.v. exacte vindplaatscoördinaten, populatiegrootte of standplaats) van groeiplaatsen van soorten binnen het onderzoeksgebied.

Volledigheid en actualiteit

Aangezien er door verschillende organisaties en met verschillende methoden gegevens zijn verzameld, zijn er verschillen in de intensiteit waarmee de verscheidenheid aan voorkomende plantensoorten in het veld is vastgesteld. Daarmee moet bij de interpretatie van de voorkomende soorten en waarden rekening

worden gehouden. Als vuistregel voor een goede inventarisatie wordt gehanteerd dat het aantal aangetroffen soorten groter is dan het gemiddelde aantal in het ecodistrict (Klijn, 1997)¹. Km-hok 180-441 is goed en actueel onderzocht; km-hok 179-441 is matig onderzocht en de soortswaarnemingen in dit km-hok dateren grotendeels uit de periode voor 1990 (tabel1).

Tabel 1. Volledigheid en actualiteit van de inventarisatiegegevens per km-hok. Nrec: Aantal waargenomen soorten, Voll.: volledigheid van de beschikbare gegevens (1: slecht/onvolledig onderzocht, 2: matig onderzocht, 3: goed onderzocht, Actu.: actualiteit (1: soortswaarnemingen grotendeels daterend van voor 1990, 2: zowel van voor als van na 1990, 3: grotendeels daterend van na 1990.).

km-hok	Ecodistrict	Nrec	Voll	Actu
179-441	Rivierengebied	105	2	1
180-441	Rivierengebied	272	3	3

Aandachtsoorten

Alle unieke soortswaarnemingen per kmhok zijn vastgelegd in het Excel-bestand (tabblad Flora_Ovz), waarin tevens enkele karakteristieken van de afzonderlijke waarnemingen zijn vermeld:

XKM	X-coördinaat linksonderpunt kmhok.
YKM	Y-coördinaat linksonderpunt kmhok.
NUM	soortnummer waargenomen soort volgens Biobase (CBS, 1997).
UFK	Landelijke zeldzaamheidsklasse, waartoe de soort vanaf 1990 wordt gerekend (0: uitgestorven, 1-4: (zeer) zeldzaam, 5-6: minder-vrij algemeen, 7-9: algemeen-uiteerst algemeen.
RL90	Soort wel (0-4) of niet (-) op de Rode Lijst 1990 (Weeda et al., 1990).
RL2000	Toedeling aan Rode-Lijstcategorie volgens de Rode Lijst 2000 (TNB: thans niet bedreigd; NB: standaardlijstsoort, niet beschouwd; GE: Gevoelig; KW: Kwetsbaar; BE: Bedreigd; EB: Ernstig bedreigd; VN: Verdwenen uit Nederland); de categorieën GE, KW, BE, EB en VN bevatten de 499 soorten op de nieuwe Rode Lijst (Van der Meijden et al., 2000). De vijf genoemde categorieën komen ongeveer overeen met de categorieën 4, 3, 2, 1 en 0 in de oude Rode Lijst en zijn ook met cijfers weergegeven in het bestand.
D2000	Soorten die doelsoort zijn vanaf 2000 (Herzien handboek doeltypen, Bal et al., 2001).
Wbes	Soorten die volgens de Flora- en Faunawet in Nederland wettelijk beschermd zijn. Soorten met code 1 zijn algemenere soorten waarvoor een algemene vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet van toepassing is indien de werkzaamheden vallen in de categorieën: - Bestendig beheer en onderhoud, ook in landbouw en bosbouw - Bestendig gebruik - Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting Voor overige werkzaamheden dient een ontheffing (lichte toets) te worden aangevraagd. Soorten met code 2 genieten een zwaardere bescherming. De vrijstelling voor bovengenoemde werkzaamheden geldt alleen indien er gehandeld wordt volgens een goedgekeurde gedragscode. Soorten met code 3 genieten de zwaarste bescherming. Ook voor werkzaamheden in de categorie "Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting" moet altijd een ontheffing worden aangevraagd. Voor werkzaamheden in de overige categorieën hangt het van de precieze aard van deze werkzaamheden af of een vrijstelling met gedragscode van toepassing is, of dat er een ontheffing (uitgebreide toets) moet worden aangevraagd.
Ibes	Soorten die in Europa beschermd zijn volgens de Bernconventie of de Habitat-richtlijn.
Latnaam	Wetenschappelijke naam.
Nednaam	Nederlandse naam.

¹ Op basis van geomorfologische, hydrologische en bodemkundige kenmerken zijn in Nederland 38 ecodistricten onderscheiden. Voorbeelden: Laagveengebied, Droogmakerij, Kalkrijke duinen, Keileemplateau, Centrale slenk gebied. De indelingskenmerken van de ecodistricten hebben ook invloed op de floristische verscheidenheid. Daarom wordt het aantal plantensoorten per kmhok vergeleken met het gemiddeld aangetroffen aantal soorten in het ecodistrict om de kwaliteit van de inventarisatie te schatten.

Als **aandachtsoort** worden die soorten opgevat die internationaal of nationaal zijn beschermd, doelsoort zijn of op de Rode Lijst 1990 of 2000 staan. Tabblad Flora_Aandacht in het Excel-bestand geeft een overzicht van de aangetroffen aandachtsoorten, inclusief hoe vaak ze zijn aangetroffen (tabel 2 en 3). Er zijn 13 aandachtsoorten waargenomen in het onderzoeksgebied:

- Er zijn geen waarnemingen van internationaal beschermde soorten bekend.
- Er zijn 2 nationaal beschermde soorten aangetroffen. Het zijn: **Zwanenbloem** en **Aardaker**.
- Er zijn 6 soorten van de Rode Lijst 2000 waargenomen. **Karwijvarkenskervel** behoort tot de categorie *kwetsbare* planten (categorie. 3). **Echte karwij**, **Kamgras**, **Veldgerst**, **Kattendoorn** en **Goudhaver** behoren tot de categorie *gevoelige* planten (categorie 4).
- Er zijn 4 soorten aangetroffen van de Rode Lijst 1990 die niet meer op de Rode Lijst 2000 staan. Het zijn: Engelse alant, Gewoon vingerhoedskruid, Groot warkruid, Klein vlooeikruid en Zacht vetkruid.

Met uitzondering van Echte karwij en Aardaker zijn er van alle aandachtsoorten recente (d.w.z. van na 1990) meldingen uit het onderzoeksgebied bekend. Soorten die alleen voor 1990 zijn waargenomen kunnen echter nog steeds aanwezig zijn.

Tabel 2. Overzicht van de voorkomende aandachtsoorten in het onderzoeksgebied, en het aantal km-hokken waarin elke soort is aangetroffen (nhok).

nednaam	latnaam	urk	r190	r12000	d2000	Wbes	179-441	180-441	nhok
Zwanenbloem	Butomus umbellatus	8				1		X	1
Echte karwij	Carum carvi	7		4	1			X	1
Groot warkruid	Cuscuta europaea	5	3					X	1
Kamgras	Cynosurus cristatus	8		4	1		X	X	2
Gewoon vingerhoedskruid	Digitalis purpurea	7	2					X	1
Veldgerst	Hordeum secalinum	7		4	1		X	X	2
Engelse alant	Inula britannica	4	3					X	1
Aardaker	Lathyrus tuberosus	6				1	X		1
Kattendoorn	Ononis repens subsp. spinosa	7		4	1		X	X	2
Karwijvarkenskervel	Peucedanum carvifolia	4	3	3	1		X	X	2
Klein vlooeikruid	Pulicaria vulgaris	3	2					X	1
Zacht vetkruid	Sedum sexangulare	5	3		1			X	1
Goudhaver	Trisetum flavescens	7		4	1		X	X	2
Totaal aantal aandachtsoorten per km-hok:							6	12	

Tabel 3. Overzicht van de aantallen aandachtsoorten (Rode lijst 2000 en Flora en Faunawet) in het onderzoeksgebied per km-hok.

km-hok	Rode lijst 2000	FFwet tabel 1	FFwet tabel 2	FFwet tabel 3
179-441	5	1	0	0
180-441	6	1	0	0

Standplaatsen van aandachtsoorten

De meeste aandachtsoorten zijn soorten die binnen Nederland in hoofdzaak in graslanden in het riviereengebied worden aangetroffen. De grassen Kamgras, Veldgerst en Goudhaver en kruiden als Echte karwij, Kattendoorn en Karwijvarkenskervel komen binnen het riviereengebied in hoofdzaak voor in graslanden op zavelige oeverwallen en op taluds van dijken en zomerkaden. Kamgras en Kattendoorn komen in hoofdzaak voor in beweide graslanden. De overige soorten kunnen zowel in beweide graslanden als in hooilanden (1 of hooguit 2 x per jaar gemaaide graslanden) voorkomen. Zacht vetkruid is een soort van beweide graslanden op zeer droge, voedselarme standplaatsen. Behalve in graslanden wordt deze soort ook regelmatig op steenglooingen gevonden. Engelse alant komt binnen Nederland nagenoeg uitsluitend voor in de directe omgeving van de rivieroever. Ook Groot warkruid is een soort die meestal in oeverruigten langs de rivieren wordt

aangetroffen. Klein vlooienkruid kan langs de Rijn direct langs de rivier worden aangetroffen maar groeit meestal het overvloedigst langs enigszins beschutte droogvallende oevers van uiterwaardplassen. Klein vlooienkruid is een éénjarige soort; de groeiplaatsen zijn weinig bestendig.

Aardaker is een soort van extensief beheerde ruige graslanden en overhoekjes op vrij voedselarme, zonnige standplaatsen. De soort wordt o.a. aangetroffen op taluds van (spoor)dijken en opritten, in ruige bermen en op braakliggende terreinen.

De Zwanenbloem is een oeverplant van matig tot zeer voedselrijke, stilstaande of zwak stromende zoete wateren. In het riviereengebied komt de soort veel voor in de ondiepe oeverzone van uiterwaardplassen.

Risico's en kansen voor de flora van de voorgenomen activiteiten

Het merendeel van de aandachtsoorten zijn soorten van stroomdalgraslanden op de hoger gelegen delen van de uiterwaarden (Karwijvarkenskervel, Echte karwij, Kattendoorn, Kamgras, Goudhaver en Veldgerst) en soorten die meestal direct langs de rivieroever groeien (Engelse alant, Groot warkruid). Indien de uitbreiding van de zandwinplas zich beperkt tot de lager gelegen delen van de uiterwaarden dan bestaat er alleen voor de beschermde Zwanenbloem een risico op aantasting van groeiplaatsen. In mindere mate geldt dit voor Engelse alant en Veldgerst die ook wel eens in relatief laag gelegen uiterwaardgraslanden kunnen voorkomen.

Als ook de hoger gelegen delen, zoals oeverwallen en (zomer-)kaden, worden afgegraven dan lopen de groeiplaatsen van meer aandachtsoorten het risico verstoord te worden. Enkele soorten zoals o.a. Karwijvarkenskervel, Kattendoorn en Echte karwij zijn in hun verspreiding binnen Nederland beperkt tot het riviereengebied en deze soorten komen binnendijs bijna niet voor. Buitendijs komen zij weer nagenoeg uitsluitend voor binnen de beperkte oppervlakte relatief hoog gelegen terrein (oeverwallen, kaden en dijktaaluds). Door afgraven van een relatief klein stuk hoog gelegen terrein kunnen de overwegend kleine populaties van deze soorten al zwaar getroffen worden.

Door afgraving van de relatief hoog gelegen delen van de uiterwaarden gaat de nu al geringe oppervlakte die geschikt is als standplaats voor stroomdalflora nog verder achteruit. Afgraving van uiterwaarden in het verleden is één van de belangrijkste oorzaken voor de achteruitgang van de stroomdalflora geweest.

Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Km-hok 180-441 is goed en actueel onderzocht; km-hok 179-441 is matig onderzocht en de soortswaarnemingen in dit km-hok dateren grotendeels uit de periode voor 1990 en zijn dus niet actueel.

Binnen het onderzoeksgebied zijn 13 aandachtsoorten aangetroffen, waarvan 2 beschermde soorten en 6 Rode Lijst-soorten.

De precieze locaties van de aandachtsoorten zijn niet bij FLORON bekend.

Van de in het onderzoeksgebied aangetroffen aandachtsoorten is het risico op verstoring van groeiplaatsen het grootst bij de beschermde Zwanenbloem.

Aanbevelingen

Het *actuele voorkomen* van (aandachts)soorten en de *precieze locaties* van groeiplaatsen in die delen van het plangebied waar de voorgenomen werkzaamheden, direct of indirect, van invloed kunnen zijn op de flora, zijn alleen te bepalen door een gerichte veldinventarisatie uit te voeren.

Het verdient aanbeveling bij uitbreiding van de zandwinning de hoog gelegen delen van de uiterwaarden (zandig-zavelige oeverwallen, zomerkaden), die als standplaats voor stroomdalflora kunnen fungeren, zoveel mogelijk te ontzien.

Literatuur

Bal, D., H.M. Beije, M. Fellingier, R. Haveman, A.J.F.M. van Opstal, F.J. van Zadelhoff. 2001. Handboek Natuurdoeltypen. Ministerie van LNV.

Klijn, F. 1997. A hierarchical approach to ecosystems and its implications for ecological land classification. Thesis. RU Leiden.

Meijden, R. van der, L. van Duuren, E.J. Weeda, C.L. Plate. 1991. Standaardlijst van de Nederlandse flora 1990. Gorteria 17: 75-127.

Meijden, R. van der, L. van Duuren, H. Duistermaat. 1996. Standaardlijst van de Nederlandse flora 1996; overzicht van wijzigingen sinds 1990. Gorteria 22: 1-5.

Meijden, R. van der, B. Odé, C.L.G. Groen, J.P.M. Witte & D. Bal. 2000. Bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland; basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Gorteria 26 (4): 85-208.

Weeda, E.J., R. van der Meijden, P.A. Bakker. 1990. FLORON-Rode Lijst 1990. Gorteria 16 (1): 2-26.